

Mariawityzm

Autor tekstu: **Artur Svetomir Rumpel**

Mariawityzm jest pomiędzy znaczącymi nurtami wyznaniowymi jedynym mającym rdzennie polskie korzenie. Mówiąc o mariawityzmie mamy a myśli ruch, który współcześnie rozpada się na trzy nurty i trzy odrębne kościoły. Dwa z nich są powszechnie znane, o trzecim, mimo że największy, mało kto w Polsce wie. Mariawityzm wyrósł z nieudanej próby reformy w łonie kościoła rzymskokatolickiego na przełomie XIX i XX stulecia. Jego powstanie wiąże się z osobą Feliksi Kozłowskiej (1862-1921), zwanej przez Mariawitów Błogosławioną Marią Franciszką, lub Mateczką. Urodziła się ona w podlaskiej wsi Wieliczna. Od najmłodszych lat życia praktykowała rozmaite formy pobożności i ascezy. Nie dziwi więc jej decyzja wstąpienia do klasztoru. Siostra Maria Franciszka była początkowo związana z ruchem tajnych zgromadzeń zakonnych skupionych wokół osoby Bł. O. Honorata Koźmińskiego. Za jego to zgodą założyła w 1887 roku w Płocku Zgromadzenie Sióstr Ubogich św. Klary. Było to zgromadzenie ascetyczne o bardzo surowej regule. Jego cechą charakterystyczną była nieustanna adoracja Najświętszego Sakramentu. Punktem zwrotnym w życiorysie przyszłej Mateczki były objawienia jakie otrzymywała od 2 sierpnia 1893. Były to objawienia zasadniczo podobne do tych jakie później miała Św. Faustyna Kowalska. Objawienia te mariawici nazywają Aktem Miłosierdzia Bożego, lub Dziełem Wielkiego Miłosierdzia i uznają za głos Chrystusa. Ich istota zasadzała się na uznaniu, że dla tonącego w grzechach świata jedynym ratunkiem jest szerzenie czci Chrystusa w Eucharystii (Przenajświętszym Sakramencie) i kultu Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. Według objawienia rozpoczyna się czas końca dziejów, grzeszny świat czeka zagłada, jeśli nie zostanie zwalczone zło panujące na świecie. Od zalecanego wiernym naśladowania cnót Najświętszej Panny wzięła się nazwa Mariawita (łacińskie *Mariae vita* — życie Marii). Pierwotnie słowo to odnosiło się wyłącznie do kapłanów będących członkami zgromadzenia powołanego przez Mateczkę na podstawie otrzymanych objawień. Później rozciągnęło się ono również na świeckich jego zwolenników. Do zgromadzenia tego wkrótce należało kilkudziesięciu kapłanów, z których najaktywniejszymi byli księża Kowalski i Próchniewski, z których nazwiskami jeszcze się zetkniemy. Większość tej grupy kapłanów to absolwenci elitarnej Petersburskiej Akademii Duchownej. Od powołania do życia Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów można mówić o zorganizowanym ruchu mariawickim. Jego główne założenia były następujące: Po pierwsze konieczna jest poprawa kondycji duchowieństwa i ludu świeckiego poprzez propagowanie ubóstwa księży oraz bogobożności i miłości wzajemnej ludu. Po drugie warunkiem osiągnięcia tego stanu jest częstsze przystępowanie do komunii św. i modlitwy do Matki Bożej. Szczególną cześć okazywano Matce Bożej Nieustającej Pomocy. Po trzecie siostra Maria Franciszka jest naznaczoną przez Boga depozytariuszką misji odrodzenia moralnego Kościoła katolickiego. Mariawici sprzeciwiali się przede wszystkim materializmowi i biurokratyzmowi kleru. Kapłani mariawiccy wyróżniali się spomiędzy innych gorliwością, pobożnością i przygotowaniem kaznodziejskim. Dlatego też w początkowym okresie chętnie zapraszano ich do kościołów parafialnych w charakterze rekolekcjonistów i kaznodziei odpustowych. Gdy jednak mariawici coraz głośniej zaczęli krytykować innych duchownych, władze duchowne zwróciły się przeciwko ich zgromadzeniu. W tym początkowym okresie rola mateczki w zgromadzeniu oraz jej objawienia nie były znane szerszemu ogółowi. Zgromadzenie bowiem miało początkowo charakter tajny.

Wkrótce zaczęło mu gwałtownie przybywać zwolenników. Spowodowało to ujawnienie zgromadzenia i powołanie współpracujących z nim organizacji zakonnych i świeckich. Po ujawnieniu represje ze strony biskupów przybrały na sile. Głównymi przeciwnikami mariawityzmu byli biskupi: warszawski, płocki i lubelski, gdyż na terenach tych diecezji ruch mariawicki najbardziej się rozwijał. Wydaje się, że powodem represji, obok krytyki kleru, był przede wszystkim kult Mateczki, propagowany głównie przez księdza Jana Marię Michała Kowalskiego. Biskupi nie wyrazili zgody na powstanie Zgromadzenia i nakazali jego rozwiązanie. Mariawici odwołali się do Watykanu, jednak bezkompromisowa postawa księdza Kowalskiego, będącego przełożonym Zgromadzenia, kult Mateczki oraz propagowanie jej objawień było nie do przyjęcia dla Stolicy Świętej. W 1904 roku Kongregacja Świętego Oficjum rozwiązała Zgromadzenie Kapłanów Mariawitów, a w 1906 papież Pius X imiennie wyklął Mateczkę i ks. Kowalskiego dając zarazem ich zwolennikom 30 dni na odstąpienie od wyklętych. Po tym terminie klątwa objęła wszystkich kapłanów Zgromadzenia, siostry zakonne, oraz wiernych. Odpowiedzią mariawitów było wypowiedzenie posłuszeństwa biskupom i

założenie **Kościoła Katolickiego Mariawitów**.

W latach 1909-1910 trzech księży mariawitów: Michał Kowalski, Jakub Próchniewski i Bartłomiej Przysiecki otrzymało w Utrechcie święcenia biskupie z rąk biskupów jansenistycznego Kościoła Starobiskupiego Kleru z arcybiskupem Gerardem Gulem na czele. W konsekwencji przyjęcia sukcesji z tej linii kościół kilka lat później przyłączył się do starokatolickiej Unii Utrechckiej. Przybrał wtedy nazwę **Starokatolickiego Kościoła Mariawitów**. Na czele kościoła stanął arcybiskup Jan Maria Michał Kowalski. W roku 1921 umiera Mateczka. Z chwilą jej śmierci arcybiskup wprowadza w kościele bardzo daleko idące reformy. Znosi celibat duchowieństwa, święcenia wody i oleju oraz posty i spowiedź uszną. Wprowadza komunie pod dwiema postaciami dla wiernych, komunie małych dzieci bezpośrednio po chrzcie, kapłaństwo kobiet oraz kapłaństwo ludowe, czyli możliwość odprawiania Mszy Św. oraz sprawowania innych sakramentów przez ludzi świeckich obojga płci. Najdalej szły jednak zmiany doktrynalne. W tej materii arcybiskup odszedł od chrześcijaństwa, tworząc doktrynę w zasadzie gnostycką, bliską rosyjskiej sekcji chłystów. Uznał mianowicie, że nie tylko Syn Boży wcielił się w ciało człowieka, ale także Bóg Ojciec i Duch Święty. Za wcielenie Boga Ojca uznał Maryję, a za Ducha Świętego Mateczkę Kozłowską. Tę ostatnią uważał także za małżonkę Jezusa Chrystusa. Pisma Mateczki i Kowalskiego zostały podniesione do rangi równej Pismu Świętemu. Takie niechrześcijańskie poglądy były nie do przyjęcia dla Utrechtu, dlatego też Kościół Katolicki Mariawitów został wykluczony z Unii Kościołów Starokatolickich.

Daleko nie wszyscy Mariawici godzili się z linią narzuconą przez arcybiskupa, który siebie samego uważał za wcielenie archanioła Michała. Narastała opozycja wewnątrzkościelna, której wyraz dano na synodzie w 1935 roku, gdzie wszyscy biskupi wypowiedzieli posłuszeństwo arcybiskupowi i obrali nowym przywódcą biskupa Filipa Feldmana. Nowe władze Kościoła przejęły kontrolę nad katedralnym klasztorem plockim, będącym centralnym ośrodkiem ruchu mariawickiego. Arcybiskupa, który nie podporządkował się decyzjom synodu i jego nielicznych zwolenników osadzono w klasztorze w Felicjanowie koło Płocka. Tam ukonstytuował się Kościół Katolicki Mariawitów pod przywództwem arcybiskupa Kowalskiego. Tak dokonał się **rozłam w kościele mariawitów**. Starokatolicki Kościół Mariawitów pod wodzą biskupa Klemensa Filipa Feldmana, mający swoją siedzibę w Płocku rychło cofnął te wszystkie reformy Kowalskiego, które były nie do pogodzenia z duchem starokatolickim. Tak więc przywrócił tradycyjną naukę o Trójcy Świętej, zniósł kapłaństwo kobiet i kapłaństwo ludowe, przywrócił posty, oraz święcenia wody i oleju. Podjął też starania o powtórne przyjęcie do Unii Utrechckiej, które dopiero po wielu latach zostały uwieńczone sukcesem. Kościół plocki w takim kształcie, jaki powstał po rozłamie reprezentuje typowy polski katolicyzm ludowy. Pobożność mariawicka jest przede wszystkim maryjna i eucharystyczna. W liturgii bardzo doniosłą rolę pełnią śpiewy. Mszę Świętą sprawuje się w rycie trydenckim (z drobnymi zmianami) w języku polskim. Spowiedź uszną jest dobrowolna dla osób dorosłych. Obowiązkowo podlegają jej dzieci i młodzież do 18 roku życia. Komunie Świętą udziela się wiernym pod dwiema postaciami. Celibat kapłanów nie jest obowiązkowy. Pod względem doktrynalnym kościół, podobnie jak inne kościoły starokatolickie (jak również Prawosławie) uznaje za wiążącą naukę pierwszych siedmiu soborów powszechnych. Szaty liturgiczne i ołtarze są bardzo kolorowe. Jest to cecha charakterystyczna wystroju świątyń mariawickich, wszystkich zresztą jurysdykcji.

Kościół felicjanowski od momentu rozłamu cechował się bardzo silnym **sfeminizowaniem hierarchii**. Arcybiskup Kowalski był w nim jedynym biskupem-mężczyzną. Drugą osobą w kościele była arcykapłanka Izabela Wiłucka-Kowalska, żona arcybiskupa. Po wybuchu drugiej wojny światowej, pod okupacją niemiecką obydwa kościoły mariawickie były ostro prześladowane. Było to spowodowane ich specyficznym polskim charakterem. Wielu duchownych, w tym arcybiskup Kowalski zginęło w obozach koncentracyjnych. Po śmierci arcybiskupa kościołem felicjanowskim kierowała do roku 1946 wspomniana już wyżej arcykapłanka. Od tego zaś roku, aż po dziś dzień funkcje głowy kościoła pełni arcybiskup Rafał Wojciechowski, który podobnie jak Kowalski jest jedynym biskupem-mężczyzną w tym wyznaniu.

Co się zaś tyczy Starokatolickiego Kościoła Mariawitów, to bezpośrednio po zakończeniu wojny wszedł on w krótkotrwałą unię z Polskim Narodowym Kościołem Katolickim i Polskim Kościołem Starokatolickim. Na czele tej unii stał starokatolicki metropolita Władysław Faron. Unia załamała się po powrocie arcybiskupa Farona do kościoła rzymskokatolickiego. Kościół był też współzałożycielem Polskiej Rady Ekumenicznej i jest jej członkiem od samego powstania, aż do dnia dzisiejszego. W ostatnich latach prowadzi dość aktywny dialog z kościołem

rzymskokatolickim. Na czele kościoła plockiego stoi obecnie biskup Włodzimierz Jaworski. Kościoły mariawickie istnieją obecnie również poza granicami kraju. Trzecią obecnie istniejącą jurysdykcją mariawicką jest Starokatolicki Kościół Mariawitów w USA i Kanadzie pod przywództwem arcybiskupa Roberta Zaborowskiego, który liczy według różnych źródeł od 50 do 300 tys. wiernych. Dokładną liczbę jest trudno określić, ale wedle moich informacji — około 300 tys. wiernych, jednak nie wszyscy są oficjalnie zarejestrowanymi członkami kościoła. Prowincja amerykańska odrzuciła, nie jak Płock — niektóre, ale wszystkie reformy Kowalskiego.

Kapłani są celibatariuszami, a językami liturgicznymi są łacina, polski i angielski. Ryt jest ściśle trydencki. Kościół powstał pod koniec lat dwudziestych w oparciu o grupę kapłanów i wiernych Polskiego Kościoła Katolickiego (grupa konkurencyjna wobec PNKK Hodura), która od śmierci biskupa Stefana kamińskiego w 1911 roku pozostawała bez arcybiskupa. Pierwszego biskupa jurysdykcji amerykańskiej, Franciszka Boryszewskiego konsekrował biskup Jakub Próchniewski. Od lat 60. do dziś do kościoła mariawickiego w Ameryce przyłączyło się wielu byłych rzymskich katolików i anglikanów, których przyciągnęła przede wszystkim pięknie sprawowana tradycyjna liturgia. Mariawitami na zachodzie są nie tylko Polacy. Biskupem Paryża jest na przykład rodowity Francuz.

Kościół mariawitów znajduje się wśród piętnastu kościołów o uregulowanej sytuacji prawnej z Rzeczpospolitą Polską. Stosunek Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów uregulowano w ustawie z dnia 20 lutego 1997 r. (Dziennik Ustaw z 1997 r., nr 41, poz. 252), zaś stosunek do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w osobnej ustawie z tego samego dnia (DzU ten sam, poz. 253).

W epoce naszej, będącej czasem rozkwitu wyznań mniejszościowych, mariawityzm może jeszcze odegrać doniosłą rolę.

Bibliografia

A.	J. Barwa	„Herezjarchowie i schizmatycy”,	Poznań	1991
Leksykon		Religioznawczy,	Warszawa	1988
K.	Mazur,	„Mariawityzm...”,	Mówią	Wieki 12/90
The Mariavita Monthly,		12/1986, Wyandotte, USA		

Artur Svetomir Rumpel

Magister farmacji z Górnego Śląska, aktualnie studiuje zaocznie etnologię na Uniwersytecie Śląskim; wierzący katolik.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 24-10-2002 Ostatnia zmiana: 07-09-2003)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,1999) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,1999>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do

okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl